

Мельник П. В.,

*аспірант кафедри української мови імені професора Л. А. Лисиченко
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди*

СПЕЦИФІКА ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВОГО ДИСКУРСУ ЯК КОМУНІКАТИВНОГО ЯВИЩА Й ТЕКСТОВОЇ КАТЕГОРІЇ

Анотація. Пропонована стаття присвячена з'ясуванню специфіки інформаційно-правового дискурсу як комунікативного явища й текстової категорії. У роботі представлено узагальнення результатів відомих теоретичних досліджень дискурсу, його дефініцій і характеристик, окреслено різні підходи до його вивчення, принципів структурування тощо, зокрема встановлено, що класифікаційні принципи дискурсу виявляють залежність від його актуальності й спрямованості дослідження. Здійснено спробу окреслити поняття інформаційно-правовий дискурс, подано його основні характеристики в аспекті інституційності. З'ясовано, що основне місце в комунікативних процесах інформаційно-правового дискурсивного простору посідає мовна особистість – носій мови, який відображає мовну картину спеціальної галузі знання як фрагмент загальної мовної картини світу. В інформаційно-правовому дискурсі виокремлено *персональний* тип суб'єктів мовної особистості та *колективний*. Мовці зі своїми цілями, завданнями й умовам професійної діяльності залучаються до різноманітних комунікативних ситуацій, де формується й поширюється спеціальна інформація. У статті змодельовано основні комунікативні ситуації, суб'єктами яких виступають фахові правники, спеціалісти з інших галузей діяльності, пересічні громадяни. З'ясовано, що залежно від умов спілкування при номінуванні одних і тих же понять чи явищ професійної сфери мовна особистість у різних комунікативних ситуаціях може послуговуватися різними мовними засобами. Зроблено висновок, що мова, зберігаючи й транслюючи інформацію, супроводжує всі сфери діяльності людини, відтворює моделі поведінки суб'єктів і об'єктів в інституційному дискурсі; детермінологізацію спеціальної лексики та спотворення параметральних характеристик професійного дискурсу може спричиняти спілкування нефахівців у межах галузі; сучасні умови формування інформаційного суспільства торкаються процесів усвідомлення явищ інформаційно-правової сфери мовною особистістю.

Ключові слова: дискурс, інформаційно-правовий дискурс, мовна особистість, комунікативна ситуація.

Постановка проблеми. Сучасне суспільство пронизують високі інформаційні технології, суттєво впливаючи на розвиток економіки, адже уможливають застосування в державному управлінні не лише адміністративних, а й соціально орієнтованих методів. Інформаційний потенціал, що відповідає найвищим вимогам науково-технічного прогресу, – одна з обов'язкових передумов запровадження ефективної демократичної системи держуправління, розвитку соціально спрямованої економіки, а відповідно науки, освіти й культури.

Розвиток і стрімке поширення інформаційних технологій, інформаційної діяльності сприяли появі нової окремої юридичної галузі – інформаційне право. Серед теоретичних та прак-

тичних проблем інформаційного права, які потребують вирішення, – розроблення й упорядкування галузевої термінології. Усвідомлення цілісного процесу формування термінологічної системи передбачає вивчення спеціальної лексики з огляду на мовленнєву діяльність особистості й особливості її функціонування в професійному дискурсі, що й зумовлює актуальність нашого дослідження.

Дискурс визначає різні аспекти характеристики термінологічних одиниць. Усебічне й повне уявлення про глибину процесів термінотворення формує вивчення в межах когнітивно-дискурсивної парадигми сучасного мовознавства особливостей дискурсу, його понятійної сфери, комунікативних ситуацій за участі фахівців. В арсеналі сучасного вітчизняного термінознавства знаходимо успішні дослідження термінної лексики й терміносистем різних галузей знань, до яких були застосовані методологія та понятійний апарат когнітивної лінгвістики (М. Полужин [1]; В. Міщенко [2]; К. Доскач [3]; Т. Стасюк [4]; С. Федоренко, Т. Маслова [5]; Ю. Дев'ятко [6]; А. Ляшина, С. Мишко, А. Мишко [7]; Л. Архипенко [8]; О. Гайдаєнко [9] та інші).

Мета статті – розглянути інформаційно-правовий інституційний дискурс як специфічний різновид комунікації й з'ясувати його особливості.

Виклад основного матеріалу. Когнітивно-дискурсивна парадигма термінознавства базується на вивченні співвідношення думок особистості й концептуальної категорії та вербального репрезентанта цієї категорії – термінологічної одиниці як мовного знака. На першому плані перебуває проблема адекватного підбору мовного знака із наявних у загальному переліку мовних одиниць спеціального призначення відповідно до комунікативних намірів автора. Окремі галузеві сфери є підґрунтям реалізації мовленнєвої діяльності, а отже, мовний знак, по-перше, народжується в результаті цієї діяльності, по-друге, виконує функцію засобу професійної комунікації, а це водночас передбачає вивчення термінів з огляду на їхнє місце в дискурсивному просторі.

Поняття дискурс у значенні діалог, мислення відоме вже майже дві тисячі років, проте як лінгвістичний термін було введено в науковий обіг у середині XX століття американським лінгвістом З. Гаррісом. У своїй статті «Аналіз дискурсу» цим терміном він позначав метод аналізу зв'язного мовлення з метою виведення дескриптивної лінгвістики за рамки одного речення в певний проміжок часу й розглядав дискурс як висловлення, надфразову єдність у контексті інших одиниць і пов'язаної з ними ситуації [10].

У «Словнику основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики» А. Мартинюк дискурс визначає як «ситуативно обумовлену інтерсуб'єктну мовленнєво-розумову діяльність,

спрямовану на взаємну орієнтацію в життєвому просторі на основі надання мовній формі семіотичної значущості» [11, с. 11]. Ф. Бацевич дискурс розглядає як «тип комунікативної діяльності, інтерактивне явище, мовленнєвий потік, що має різні форми вияву (усну, писемну, паралінгвальну), відбувається у межах конкретного каналу спілкування, регулюється стратегіями й тактиками учасників; синтез когнітивних, мовних і позовових (соціальних, психічних, психологічних тощо) чинників, які визначаються конкретним колом «форм життя», залежних від тематики спілкування, має своїм результатом формування різноманітних мовленнєвих жанрів» [12, с. 138]. М. Стаббс характеризує *дискурс* за трьома ознаками: 1) формально як одиницю мови за обсягом більшу ніж речення; 2) за змістом дискурс пов'язаний з використанням мови в соціальному контексті; 3) організаційно дискурс інтерактивний, тобто діалогічний [13, с. 189]. Узагальнюючи різні візії цього явища О. Селеванова пропонує наступне тлумачення дискурсу: «дискурс (від фр. discours – мовлення, у лат. discursus – блукати, розгалуження, розростання, коловорот) у сучасній науковій літературі має переважно чотири значення: 1) зв'язний текст у контексті численних супровідних фонових чинників – онтологічних, соціокультурних, психологічних тощо; текст, «занурений» у життя; 2) замкнута цілісна комунікативна ситуація (подія), складниками якої є комуніканти й текст як знаковий посередник, зумовлена різними чинниками, що опосередковують спілкування й розуміння (соціальними, культурними, етнічними і т. ін.); 3) стиль, підмова мовного спілкування; 4) зразок мовленнєвої поведінки в певній соціальній сфері, що має певний набір змінних. Інші значення дискурсу трапляються значно рідше і переважно в нетермінологічному вживанні» [14, с. 568–567].

Широке розуміння дискурсу передбачає розмежування таких понять як «дискурс», «текст», «мовлення», що також є предметом дискусій лінгвістів. Г. Відоусен запропонував розрізняти поняття «текст» і «дискурс», долучивши до цієї пари категорію «ситуація»: дискурс – «текст + ситуація», а текст – «дискурс + ситуація» [15]. У лінгвістичній науці виникла потреба поєднати характеристики власне тексту й тексту-повідомлення з урахуванням потреб і автора, і адресата. Е. Бенвеніст висловлюється про дискурс як про «мову привласнену мовцем». Серед основних рис дискурсу французький лінгвіст називає можливість співвіднесення дискурсу з конкретними учасниками акту комунікації й комунікативними намірами мовця вплинути на слухача [16]. К. Серажим визначає дискурс як «<...> складний соціолінгвістичний феномен сучасного комунікативного середовища. Дискурс — це, образно кажучи, життя тексту в нашій свідомості, це накладання інформації, яку ми отримуємо з цього тексту, і нашого знання про обставини, спонуки його породження на ментально-чуттєве інформаційне поле нашого індивідуального «Я»» [17, с. 53].

У наведених дефініціях автори торкаються і комунікативних особливостей дискурсу, і його зв'язку з текстом, що потребує обов'язкового визначення смислових характеристик зазначених категорій. Дискурс має розгорнуту в часі ознаку динаміки мовного спілкування, а текст постає як статичний результат мовної діяльності. У деяких трактуваннях дискурс одночасно схарактеризовано як мовну діяльність в соціальному контексті та її результат – текст. Найбільш повною нам видається саме така візія.

Зважаючи на поставлені в роботі дослідницькі завдання як базове беремо визначення поняття дискурсу, запропоноване О. Селівановою в другому значенні: «<...> комунікативна подія, що онтологічно існує як цілісна комунікативна ситуація на підставі процесуальності комунікативного акту» [14, с. 568–567]. Наведене тлумачення передбачає встановлення інваріантних ознак дискурсу.

Розрізненість думок мовознавців щодо визначення дискурсу приводить до створення його типології. Класифікаційні принципи дискурсу виявляють залежність від його актуальності й спрямованості дослідження. У науковій літературі представлена низка типологій дискурсу. Так Ф. Бацевич класифікував дискурс за наступними комунікативними ознаками: вияви комунікації в суспільстві (комунікативний дискурс, мовний, вербальний, невербальний, сучасні дискурсивні практики, дискурс мовчання); комунікація у межах окремих каналів (візуальний, слуховий, тактильний); виявом правил спілкування, способів викладу та втілення прагматичної мети мовців (етикетний, лайливий, дидактичний) [12, с. 153]. Узагальнивши різні типологічні дослідження, мовознавець згрупував типи дискурсу за ототожненням із предметом дослідження різних наук; сприйманням як вияву культурної комунікації; етнокультурними особливостями спілкування; культурно-історичними особливостями комунікації; соціальними, віковими та статевими характеристиками учасників комунікації; типами та формами мовлення, принципами побудови повідомлення, його риторикою; характеристиками мовлення окремої людини й груп людей [12, с. 153–154].

І. Шевченко та О. Морозова розрізняють типи й підтипи дискурсу за формою: усний і письмовий; за видом мовлення: монологічний або діалогічний; за адресатним спрямуванням: інституційний і персональний (буттєвий); за умовами різних настанов і комунікативних принципів: аргументативний, конфліктний та гармонійний дискурси; за соціально-ситуативним параметром: політичний, адміністративний, юридичний, військовий, релігійний, медичний, діловий, рекламний, педагогічний, спортивний, науковий, електронний (інтернет-дискурс), медійний дискурс (засобів масової інформації) тощо; за різноманітними характеристиками адресанта й адресата: соціально-демографічний критерій (дитячий, підлітковий дискурси та дискурс людей похилого віку, дискурс жіночий і чоловічий, дискурс мешканців міста й села); соціально-професійний критерій: дискурс моряків, будівельників, шахтарів); соціально-політичний критерій (дискурс комуністів, демократів); за функціональною та інформативною складовими: спілкування інформативне (емотивний, оцінний, директивний дискурси) та фактичне; за критерієм формальності та змістовності у функціонально-стильовому аспекті відповідно до жанрів і реєстрів мовлення: художній, публіцистичний, науковий та інші, офіційний та неофіційний [18, с. 233–236], і зазначають, що «типологія дискурсу завжди історично зумовлена та обирається дослідником згідно з потребами конкретного аналізу» [18, с. 234].

У контексті нашого дослідження вбачаємо доцільність зосередження уваги на особливостях інституційного типу дискурсу. Цей тип дискурсу реалізується через статусно-рольове спілкування в межах різних соціальних інститутів і має, за визначенням І. Рудневої, наступний перелік ознак: конститутивні (учасники, умови, організація, способи та матеріал спілкування), інституційності (соціально значущі характеристики

учасників спілкування, цілі та умови комунікації), ознаки типу інституційного дискурсу (наявність ключового концепту) та нейтральні ознаки (ознаки особистісно-орієнтованого дискурсу та ознаки інших типів статусно-орієнтованих дискурсів) [19, с. 86]. Розглянуті теоретичні розробки мають універсальний характер і можуть бути використані при описі дискурсів різних галузей знання.

До інституційних дискурсів належить також й інформаційно-правовий як різновид юридичного дискурсу. *Інформаційно-правовий дискурс* визначаємо як певний мовний простір з різноманітними процесами створення, поширення, використання спеціальної інформації, одним із репрезентантів якої виступає термінологічна лексика. Розроблені наукові концепції також дозволяють розглядати інформаційно-правовий дискурс і як систему з тематичною, стилістичною, структурною однорідністю, якій властиві різні комунікативні ситуації за участі мовних особистостей, і як подієве явище.

Особливе місце в комунікативних процесах інформаційно-правового дискурсивного простору посідає мовна особистість – носій мови, який відображає мовну картину спеціальної галузі знання як фрагмент загальної мовної картини світу. Комунікант, як вдало зауважують О. Маленко і В. Борисов, є обов'язковим компонентом творення дискурсу, мовною особистістю, детермінованою сукупністю ментальних, психічних, емоційних, оцінних, прагматичних та інших ознак; «між комунікантом і способом комунікації спостерігаємо взаємний зв'язок: дискурсивні можливості особистості прогнозують спосіб організації й перебігу дискурсу, що, у свою чергу, передбачає реалізацію певних ознак комунікантів. Особистість комуніканта є, з одного боку, сталою ознакою комунікації, з другого, вона здатна динамізуватися відповідно до власних інтенцій у спілкуванні, реакціями інших комунікантів, загалом способом дискурсу, його типом» [20, с. 83].

Поняття мовна особистість присутнє у наукових розвідках Г. Штейнтала, В. Вундта, О. Потебні, Ф. Бацевича, В. Борисова, А. Загнітка, Т. Космеди, Л. Лисиченко, О. Маленко, Л. Мацько, О. Селіванової, О. Семеног та інших дослідників. Мовну особистість О. Селеванова розглядає як «<...> іманентну ознаку індивіда як носія мови й комуніканта, що визначає її мовну та комунікативну компетенцію й реалізацію їх при породженні, сприйнятті, розумінні й інтерпретації вербальних повідомлень, текстів. Мовна особистість є перетвореним відображенням у знаковій формі особистості комуніканта, оскільки її маніфестація в тексті, повідомленні має імітований, модельний характер. Комунікація представляє лише релевантні інтенції й реакції комунікантів, тільки фрагменти її особистісного тезауруса, лексикону та прагматикона» [14, с. 596]. Зважаючи на таке трактування, можемо говорити про різнерівневу абстракцію поняття. Аналізування цього підходу до вивчення мовної особистості уможливило виділення трьох ступенів абстракції: 1) конкретизована мовна особистість, наприклад, письменника, політика, вченого тощо [21]; 2) колективна мовна особистість, наприклад, мовна особистість певної професійної групи чи мовна особистість в гендерному розумінні [20; 22]; мовна особистість народу, національна мовна особистість, наприклад, українська мовна особистість [23].

В інформаційно-правовому дискурсі відповідно до кількості комунікантів розрізняємо *персональний* тип мовної особистості та *колегіальний*. *Персональний* тип мовної особисто-

сті в інформаційно-правовому дискурсивному просторі – це фахівці в галузі інформаційного права, юристи-професіонали, безпосередня діяльність яких пов'язана з інформаційно-правовим регулюванням у суспільстві, а також фахівці в інших правових галузях, політики, інженери-програмісти, представники суміжних сфер діяльності та інші. *Колегіальний* тип мовної особистості в інформаційно-правовому дискурсі репрезентує законодавець. У текстах законів і нормативно-правових актів такий тип мовця зrealізовано як єдино можливий. Оскільки законодавець як суб'єкт мовної діяльності в законодавчому прицесі – це особлива дискурсивна категорія, уважаємо за необхідне подати характеристику специфіки його діяльності.

«Законодавчий процес – це нормативно регламентована процедура ухвалення тексту закону, яка складається з певних стадій – самостійних, логічно завершених етапів і організаційно-технічних дій щодо внесення, розгляду, прийняття (зміни) законів та їх оприлюднення. В Україні розрізняють:

- законодавчий процес стосовно актів, які приймаються всеукраїнським референдумом (регламентується Конституцією та Законом “Про всеукраїнський референдум”);
- законодавчий процес стосовно законів, які приймає Верховна Рада.

Процес законотворення у Верховній Раді України проходить кілька стадій: 1. Передпроектна стадія (законодавча пропозиція): законодавчий процес може розпочинатись внесенням до Верховної Ради законодавчої пропозиції про необхідність урегулювання певного виду суспільних відносин і розробки, у зв'язку з цим, відповідного законопроекту. 2. Проектна стадія: при внесенні до Верховної Ради законодавчої пропозиції ухвалюється рішення про підготовку законопроекту, відповідна пропозиція відхиляється або включається до плану законопроектних робіт; уряду або постійним комітетам Верховної Ради доручають розробити законопроект (для цього можуть створювати спеціальні комісії, робочі групи в складі депутатів, представників зацікавлених громадських організацій, учених-юристів та ін.); проводять розробку законопроекту і його попередню експертизу із залученням зацікавлених організацій, доопрацьовують і редагують проект. 3. Стадія внесення законопроекту на розгляд Верховної Ради (законодавча ініціатива): законодавча ініціатива – внесення проекту закону в офіційному порядку до законодавчого органу певними органами й особами. Відповідно до Конституції України (ст. 93), право законодавчої ініціативи в парламенті належить Президенту, народним депутатам, Кабінету Міністрів та Національному банку України. Після внесення законопроекту парламент ухвалює його до розгляду. 4. Стадія розгляду законопроекту: обговорення законопроекту і його узгодження; виявлення думок зацікавлених осіб про проект і одержання їхніх пропозицій щодо вдосконалення, доопрацювання проекту; ухвалення в порядку першого, другого, третього читання; розгляд альтернативних проектів. У разі необхідності – винесення проекту: а) на обговорення широкого кола кваліфікованих спеціалістів шляхом проведення парламентських слухань, конференцій, “круглих столів” та ін.; б) на всенародне обговорення. 5. Стадія ухвалення законопроекту: ухвалення законопроекту через голосування й підготовка відповідної постанови парламенту про вступ закону в силу. Тексти законів, ухвалених Верховною Радою, підписує Голова Верховної Ради України й невідкладно передає на підпис Президенту України. 6. Засвідчувальна стадія: підписання

закону Президентом в установлені Конституцією строки (15 днів); вето – Президент може скористатися своїм правом відкладального вето і повернути закон зі своїми зауваженнями й пропозиціями Верховній Раді для повторного розгляду. 7. Інформаційна стадія: включення закону до Єдиного державного реєстру нормативних актів; опублікування закону в офіційних виданнях («Відомості Верховної Ради України», «Голос України») [24, с. 5–6].

Отже, законодавчий текст – це результат колективної професійної діяльності правників разом з представниками різних державних структур та установ, а мова законодавства – виразна демонстрація колективних навичок використання мовних одиниць української літературної мови як державної і норм мови спеціального призначення, субстратом формування якої є професійний дискурс.

В одинадцятитомному словнику української мови слово *законодавець* зафіксоване у двох значеннях: 1. Той, хто встановлює, видає закони. 2. *перен.* Про кого-небудь, чий вплив є вирішальним у виробленні правил громадської поведінки людей, смаків мод і т. ін. [25]. Навряд чи можна уявити ситуацію в законодавчій практиці, за якої одна особа розробляє, подає та ухвалює закон, саме тому в юридичній довідковій літературі така терміноодинаця відсутня. У терміновому значенні *законодавця* ми сприймаємо як збірний тип суб'єкта мовленнєвої діяльності – узагальнений суб'єкт задокументованого мовлення, що об'єднує в одне ціле законотворчу діяльність різних мовних особистостей.

Мовні особистості зі своїми цілями, завданнями й умовам професійної діяльності залучені до різноманітних комунікативних ситуацій, де формується й поширюється спеціальна інформація. Змоделюємо основні комунікативні ситуації:

– законодавець → громадянин, діяльність якого пов'язана з використанням положень нормативно-правових актів. Форма комунікації писемна.

– спеціаліст у певній галузі права ↔ спеціаліст у цій же галузі права (виступають і як адресат, і як і адресант). Спілкування здійснюється у писемній і усній формах.

– спеціаліст у певній галузі права (адресант) → неспеціаліст у цій же галузі права (адресат). Спілкування здійснюється в писемній і усній формах.

– неспеціаліст в окремій галузі права (пересічний громадянин, суб'єкт правовідносин) → спеціаліст у певній галузі права. Комунікація можлива як у писемній, так і в усній формі.

– неспеціаліст у певній галузі права (наприклад, представник ЗМІ, який торкається питань інформаційних правовідносин у суспільстві представник) (адресант) → спеціалісти й неспеціалісти у цій галузі права (адресат). Здійснення комунікації можливе у двох формах: писемній і усній.

Залежно від умов спілкування при номінуванні одних і тих же понять чи явищ, які пов'язані з професійною сферою, мовець для різних комунікативних ситуацій може обирати різні мовні засоби. Так, наприклад, прийняття Закону України «Про внесення змін до ст. 5 Закону України «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних» викликало неабиякий інтерес. У ЗМІ його відразу ж перейменували на «антипіратський закон»: «Порошенко підписав антипіратський закон про видачу контрольних марок» («Інтерфакс-Україна», 02.10.2018). Така назва не лише поширилася в мові засобів масової інформації, а й потрапила

в професійне мовлення. Опосередковано назва «антипіратський закон» трапляється в наукових текстах та науково-навчальній літературі (спостерігаємо як мінімум вияви двох комунікативних ситуацій). До подібних трансформацій законодавчо закріплених найменувань часто призводять відчуття незручності при використуванні подібних складних номінативних конструкцій, тому як альтернатива з'являються структурно спрощені варіанти, зручні в комунікативній взаємодії носіїв мови.

Отже, інформаційно-правовий дискурсивний простір виявляє себе як комплексна система спеціальних лексичних, граматичних і синтаксичних засобів вираження, підпорядкована комунікативним завданням у галузі інформаційного права. В інформаційно-правовому дискурсі реалізуються різні комунікативні ситуації, суб'єктами яких виступають фахівці з права, спеціалісти з інших галузей діяльності, пересічні громадяни. За умови, що в межах цієї галузі спілкуються нефахівці, існує надзвичайно висока ймовірність детермінологізації спеціальної лексики та спотворення параметральних характеристик професійного дискурсу. Сучасні умови формування інформаційного суспільства торкаються процесів усвідомлення явищ інформаційно-правової сфери мовною особистістю, саме тому концептуалізація професійно значущої інформації відкриває вагомі перспективи подальших досліджень у цьому напрямі.

Література:

1. Полюжин М. Когнітивний підхід до вивчення дискурсу. *Іноземна філологія*. 2008. Вип. 120. С. 90–98.
2. Міщенко В. Я. Когнітивний підхід до вивчення термінології: наукове поняття і науковий концепт. Сучасна англістика: до 85-річчя кафедри англійської філології: тези доп. шостий міжнар. наук. форум. Харків, 2015. С. 82–83.
3. Доскач, К. В. Традиційний, когнітивний і функціональний підходи до вивчення терміна як спеціалізованої мовної одиниці. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород. 2018. Т. 1, Вип. 4. С. 30–34.
4. Стасюк Т. В. Терміносфера новітніх технологій: лінгвосоціокогнітивні чинники формування та розвитку. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук за спеціальністю 10.02.01 – українська мова. Інститут української мови НАН України. Київ. 2020. 518 с.
5. Федоренко С., Маслова Т. Когнітивний підхід до міждисциплінарного дослідження термінології. *Advanced Linguistics*. № 9, 2022. С. 43–50.
6. Дев'ятко Ю. С. Типологія стоматологічної термінології в українській і англійській мовах та її лексикографічне відтворення. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Одеса, 2021. 389 с.
7. Ляшина А., Мишко С., Мишко А. Когнітивні аспекти вивчення термінології англійської культури. Сучасні дослідження з іноземної філології. 2022. № 3–4 (21–22). С. 138–162.
8. Архипенко Л. М. Термінологічна лексика в економічному дискурсі (на матеріалі інтернетвидання «Економічна правда»). Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Том 31 (70). № 2. Ч. 1. 2020. С. 112–118.
9. Гайдаєнко О. Ф. Когнітивний підхід у засвоєнні професійної медичної термінології. Актуальні питання лінгвістики, професійної лінгводидактики, психології і педагогіки вищої школи: зб. ст. VIII Міжнар. наук.-практ. конф. Полтава, 22–24 листоп. 2024. Полтава. С. 54–57.
10. Harris Z. Discourse analysis. *Language*. 1952. V. 28. № 1. P. 1–30.
11. Словник основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики / А. П. Мартинюк. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. 196 с.

12. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. Київ: Академія, 2004. 342 с.
13. Stubbs M. Discourse analysis: the sociolinguistic analysis of natural language. Chicago: University of Chicago Press, 1983. P. 272.
14. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: Підручник. Полтава: Довкілля-К, 2008. 712 с.
15. Widdowson H.G. Applied linguistic approach to discourse analysis. URL: <https://www.era.lib.ed.ac.uk/handle/1842/17734>
16. Benveniste E. Problèmes de linguistique générale, №1, 1966; № 2, 1974.
17. Серажим К. С. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектура, варіативність : Монографія. Київ, 2002. 392 с.
18. Шевченко І. С. Проблеми типології дискурсу. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен / Під загальн. ред. Шевченко І. С.: Монографія. Харків: Константа, 2005. С. 233–236.
19. Руднєва І. С. Юридичний дискурс як модель інституційного дискурсу. Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. Іноземна філологія. 2018. Вип. 87. С. 86.
20. Malenko, O., Borysov, V. Мовна особистість в освітньому дискурсі: персоналізація в умовах інституційності. Studia Neofilologiczne. Rozprawy Językoznawcze. 2023. № 19. С. 81–94.
21. Мацько Л. І. Мовна особистість Андрія Малишка як лінгвокультурологічний феномен національного виховання у світлі лінгвофілософії. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя проблеми теорії і практики. 2013. № 20. С. 141–146
22. Іваницька М. Л. Мовна особистість перекладача як чинник впливу на продукт перекладу (на матеріалі роману Б. Леберта Крейзі). Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. 2012. № 21. С. 147–159
23. Редько Є. О. Українська мовна особистість і аргументація (на прикладі семантичних назв осіб за спорідненістю і свояцтвом). Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія Філологічні науки (мовознавство і літературознавство). 2014. № 5. С. 212–218
24. Довідник парламентаря. Основні аспекти законотворчого процесу / Крижанівський В.П., Нечипоренко Л.О., Рахімкулов Е.Р., Черданіченко С.Г. Київ: ФОП Москаленко О. М., 2014. 78 с.
25. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1970–1980.

Melnyk P. Specificity of information-legal discourse as a communicative phenomenon and text category

Summary. The proposed article is dedicated to clarifying the specifics of informational and legal discourse as a communicative phenomenon and text category. The work presents a generalization of the results of known theoretical studies of discourse, its definitions and characteristics, outlines different approaches to its study, principles of structuring, etc., in particular, it was established that the classification principles of the discourse depend on its relevance and the direction of the research. An attempt was made to outline the concept of informational and legal discourse, its main characteristics in terms of institutionality were presented. It was found that the main place in the communicative processes of the informational and legal discursive space is occupied by the linguistic personality – a native speaker who reflects the linguistic picture of a special field of knowledge as a fragment of the general linguistic picture of the world. In the informational and legal discourse, a personal type of subjects of linguistic identity and a collective one are distinguished. Speakers with their goals, tasks and conditions of professional activity are involved in various communicative situations where special information is formed and disseminated. The article models the main communicative situations, the subjects of which are professional lawyers, specialists from other fields of activity, and ordinary citizens. It was found that depending on the conditions of communication, when nominating the same concepts or phenomena of the professional sphere, a linguistic personality can use different linguistic means in different communicative situations. It was concluded that language, storing and transmitting information, accompanies all spheres of human activity, reproduces models of behavior of subjects and objects in institutional discourse; determinologizing of special vocabulary and distortion of parametric characteristics of professional discourse can cause communication of non-specialists within the field; modern conditions of the formation of the information society affect the processes of awareness of the phenomena of the informational and legal sphere by the language personality.

Key words: discourse, informational and legal discourse, linguistic personality, communicative situation.